
LİBYA'NIN GÜNEYİ (FİZAN) VE BÖLGESEL İSTİKRARSIZLIK

Wolfram Lacher

Security Assessment
in North Africa

a project of the small arms survey, geneva

ORDAF Rapor No: 12

Tercüme: Emrah Kekilli

Redaksiyon: Nazlı Yıldırım

Son Tashih: Prof. Dr. Zekeriya Kurşun

© Small Arms Survey, Graduate Institute of International and Development Studies, Geneva 2014

© ORDAF, Ortadoğu ve Afrika Araştırmacıları Derneği, İstanbul 2015

ORDAF

Kısıklı Mahallesi, Hanımseti Alt Çıkması, No: 2

Çamlıca Sabahattin Zaim Kültür Merkezi, Kat: 2

Üsküdar-İstanbul

Bu yayının tüm hakları Ortadoğu ve Afrika Araştırmacıları Derneği - ORDAF'a aittir. Bu yayın ORDAF'tan izin alınmadan hiçbir şekilde yayınlanamaz ve çoğaltılamaz. Ancak atıf yapılarak alıntılanabilir.

**Security Assessment
in North Africa**

a project of the small arms survey, geneva

Ortadoğu ve Afrika Araştırmacıları Derneği

Türkiye'nin de içinde bulunduğu Ortadoğu ve Afrika coğrafyası, siyaseti, dili, kültür ve kaynakları bakımından son iki asırdır dünyanın gündemini meşgul etmekte ve önümüzdeki yüzyıl boyunca da gündemden düşmeyeceği anlaşılmaktadır. Bu durumun farkında olan gelişmiş ülkelerde Ortadoğu ve Afrika araştırmalarına özel önem verilmektedir.

Tanınmış dünya üniversitelerin en saygın birimleri, Ortadoğu ve Afrika Araştırmaları üzerinde yoğunlaşan birimleri olduğu gibi bu alanda çalışacak araştırmacılar da takdir ve teşvik görmektedirler. Ayrıca bu çalışmalar sadece üniversiteler ile sınırlı tutulmamış, aynı zamanda kurulan sivil toplum örgütleri ile de desteklenmektedir. Hatta son yıllarda enstitü, merkez, vakıf veya dernek çatısı altında faaliyet gösteren sivil toplum örgütleri, akademilerin önüne geçmiştir.

Buna karşılık ülkemizde, Türkiye'nin bugünü ve geleceği için hayati önem taşıyan Ortadoğu ve Afrika araştırmaları maalesef istenilen düzeyde değildir. Buna rağmen son yirmi yılda oluşan bilgi birikimimiz de yadsınmayacak seviyeye ulaşmıştır. Ancak bu çalışmalar ve bunları yapan araştırmacılar bugüne kadar bir çatı altında toplanmamışlardır.

Ortadoğu ve Afrika Araştırmacılar Derneği, Ortadoğu, Afrika ve İslam kültür ve medeniyetinin yayıldığı bölgeler üzerinde çalışma yapan araştırmacıları bir araya getirmek; aralarında iletişimi ve bilgi dolaşımını sağlamak; Ortadoğu ve Afrika konularında Türkiye Cumhuriyeti'nin ihtiyaç duyduğu akademik bilgi ve deneyime sahip uzmanların yetişmesi için gerekli altyapıyı hazırlamak; Türkiye genelinde Ortadoğu, Afrika ve İslam dünyası alanlarında faaliyet gösteren bütün enstitü ve merkezler arasında koordinasyon ve işbirliğini oluşturmak için kurulmuştur.

Derneğin bir başka amacı da ilgili alanlarda uzmanlaşmış Türk ve yabancı akademisyenleri bir araya getirmek; Ortadoğu, Afrika ve İslam Dünyası hakkında kamuoyunun doğru bilgilenmesini sağlayacak bilgiler üretmek ve gerektiğinde kamuoyunu bilgilendirmektir.

Small Arms Survey

The Small Arms Survey bağımsız bir araştırma projesi olup İsviçre'nin başkenti Cenevre'deki Graduate International and Development Studies'de yer almaktadır. 1999 yılında oluşturulan proje, İsviçre Dışişleri Bakanlığı tarafından desteklenmekte, hâlihazırda Avustralya, Belçika, Kanada, Danimarka, Finlandiya, Almanya, Hollanda, Norveç, İsveç, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri hükümetlerinden destek almaktadır. Survey, Fransa, İspanya ve Yeni Zelanda hükümetlerinden geçmişte aldığı destekten ötürü müteşekkirdir. Survey, ayrıca yıllardır Birleşmiş Milletler ajans, program ve enstitülerinden aldığı mali desteği de belirtmek ister.

Small Arms Survey'in hedefleri her yönüyle küçük silahlar ve silahlı şiddet ile ilgili kamusal bilginin temel kaynağı olmak, hükümetler, siyaset yapıcılar, araştırmacılar ve aktivistler için kaynak merkezi olarak hizmet vermek, küçük silahlara dair ulusal ve uluslararası (resmi ya da sivil) inisiyatifleri izlemek, küçük silahların yaygınlaşması ve kötüye kullanımının etkilerini ele alan çabaları desteklemek, bilgi paylaşımı ve iyi uygulamaların yayılması için "takas odası" vazifesi görmektir. Survey, başta etkilenen ülkeler olmak üzere, saha araştırmalarını ve bilgi toplama çabalarını finanse etmektedir. Proje, güvenlik çalışmaları, siyasal bilgiler, hukuk, ekonomi, kalkınma çalışmaları, sosyoloji ve kriminoloji konularında uzman uluslararası bir kadroya sahip olmanın yanı sıra, elliden fazla ülkede partner kurumlar, sivil toplum kuruluşları ve hükümetler ile iş birliği yapmaktadır.

Small Arms Survey Graduate Institute of International and Development Studies

Maison de la Paix, Chemin Eugène-Rigot 2E

1202 Geneva, Switzerland

t + 41 22 908 5777

f + 41 22 732 2738

e sas@smallarmssurvey.org

w www.smallarmssurvey.org

Kuzey Afrika Güvenlik Değerlendirmesi Hakkında

Kuzey Afrika Güvenlik Değerlendirmesi, Small Arms Survey'in, Kuzey Afrika ve Sahel-Sahara bölgesinde daha güvenli bir ortam inşa etmekle iştigal edenleri desteklediği çok-yıllık bir projedir. Proje, küçük silahların dolaşımı ve ulaşılabilirliği, ortaya çıkan silahlı grupların dinamikleri ve bunlarla ilişkili emniyetsizlik üzerine güncel ve kanıta dayalı, araştırma ve analiz üretmektedir. Araştırma, bölgedeki son isyanların ve silahlı çatışmaların toplumsal güvenlik üzerine etkilerini vurgulamaktadır.

Kuzey Afrika Güvenlik Değerlendirmesi, ana finansmanını Hollanda Dışışleri Bakanlığı'ndan almaktadır. Proje, ayrıca, halihazırda Norveç, İsveç ve Danimarka Dışışleri Bakanlıklarından da destek görmektedir. Geçmişte, ABD Dışışleri Bakanlığı ve Alman Dışışleri Bakanlığı'ndan destek almıştır.

Daha fazla bilgi için;

www.smallarmssurvey.org/sana

İçindekiler

Sabık Rejimin Mirası ve İç Savaş	8
Silahlı Gruplar ve Ulusötesi Bağlantıları	10
Tuareg Grupları	10
Tubu Grupları	12
Kabilevi Milisler	15
Radikal Grupların Ortaya Çıkışı	17
Temel Çatışma Alanları	19
Saha Kontrolü	19
Vatandaşlık	20
Yerel Özerklik Talebi	21
Sonuç	22

© Small Arms Survey 2014

© MAPgrafix 2014

Birçok silahlı grup ve uluslar ötesi erişimi olan kaçakçılık ağı, Libya'nın güneyinin Sahil-Sahra bölgesiyle birleştiği hattı kontrol etmektedir. Yaygın dış algının tersine, en azından siyasi mücadelelerle ilgili olarak, Libya'nın güneybatısında (Fizan) radikal grupların varlığı az görülen bir olgudur. Sınır, kaçakçılık güzergâhları, petrol sahaları ve şehirlerin kontrolü üzerindeki rekabet, ve bütün toplulukların vatandaşlık statüsüne dair çekişmeler daha büyük öneme sahiptir. Libya'nın güneyinde yer alan bu çekişmeler, müdahil grupların ulus-aşırı bağlantıları nedeniyle bölgesel bir niteliğe sahiptir.

Bu çalışma, Libya'nın güneyindeki mevcut aktörler ve çatışma alanları hakkında genel bilgi sunmaktadır. Bu rapor, Eylül 2013'te Sebhe, Ubari ve Murzuk kentlerindeki askeri yetkililer ve siyasiler ve 2012, 2013 ve Ocak 2014'te Trablus, Bingazi, Niamey ve Agadez kentlerindeki güney Libya topluluklarının temsilcileriyle gerçekleştirilen röportajlara dayanmaktadır.¹

Sabık Rejimin Mirası ve İç Savaş

Kaddafi döneminin, Sirte, Beni Velid ve Tarhuna'nın yanında rejimin ana kalelerinden olan güney Libya üzerindeki tesiri ciddi ölçüdedir. Bölgedeki topluluklar, rejimin güvenlik taburları ve istihbarat servisi için temel insan kaynaklarından biri idi. Ana birlikler, kabilevi çıkar gruplarına dayanmaktaydı;

- Magavir Tugayı; Ubari kenti merkezlidir, Mali ve Nijer asıllı Tuareg kabilelerinden müteşekkildir.
- Tarık Bin Ziyad Tugayı; Ubari kenti merkezlidir, Kazazife ve Süley Evlad-i Süleyman kabilelerinin yoğun olduğu bir tugaydır.²
- Faris Tugayı; Sabha kenti merkezlidir, Kazazife, Vurfelle, Evlad-ı Süleyman ve Tubu kabilelerinden müteşekkildir.
- Sabha Tugayı; Gıryan kenti merkezlidir, Makarha tarafından yönetilmekteydi. (Al-Kdey, 2011)

Aynı gruplar, Kaddafi'nin oğlu Hamis'in komuta ettiği, rejimin en güçlü muhafız birliği olan 32. Takviye Tugayı'nda rütbeli olarak görev yapmıştır (ICG, 2012, ss. 10–14). Tubu kabilesi bu bakımdan bir istisna teşkil etmekteydi. Faris Tugayı'ndaki varlıklarına rağmen, Tubular güvenlik kurumlarından ve düzenli ordudan dışlandı,

az sayıda yönetici ve orta rütbeli görevli bu kabileyeye mensuptu. Bunun sebebi Libya'nın Azu hattına dair iddialarını bıraktığı doksanların ortasından itibaren Tubu kabilesinden askere alım yapılmamış olmasıdır.³

Bu istihdam modellerinin önemli sonuçları olmuştu:

İlk olarak; güvenlik kurumlarında baskın olan gruplar, Libya'nın güney sınır hattında oldukça kazançlı illegal faaliyetleri (kuzeye doğru insan ve sigara kaçakçılığı, güneye doğru sübvansede edilmiş ihracı yasak ürünleri) kontrol etmekteydi. Rejimin merkezinde yer alan çıkar grupları, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı gibi hassas faaliyetleri sıkı bir şekilde kontrol etmekteydi (Tabib, 2012, p. 266).

İkinci olarak; güvenlik kurumunda istihdam, rejime sadakati teşvik amaçlı olarak, Libya vatandaşlığının manipülatif kullanımıyla harmanlanmaktaydı. Mali ve Nijerya asıllı Tuareg askerlerin çoğu Libya'ya 1970'lerde ve 1980'lerde gelmiş ya da orada doğmuştu. Onlar ve ailelerine defalarca (son olarak devrim başlangıcında) Libya vatandaşlığı sözü verilmişti, ancak çoğunlukla gerekli prosedürler tamamlanmadı. Berabiçe, Torshan ve Mahamid gibi Mali ve Nijer'den Arap topluluklarının mensupları da asker olarak istihdam edilmişti. Tuareglerin aksine, bu kişiler, sadece vatandaşlığa kabul edilmekle kalmadı, Kazazife kabilesine dahil edildi (Al-Mokhtar, 2011).⁴ Aynı zamanda, Kaddafi, 19. yüzyılda Osmanlı yönetimi ve 1920'lerde İtalyan kolonyal fetihleri zamanında Libya'dan kaçarak Nijer ve Çad'a sığınan Evlad-i Sülayman, Vurfelli ve Kazazife kabilelerinin mensuplarını kendisinin güvenlik birimlerine katılmaları için teşvik etti. Bu kişilere âidûn yani "dönerler" olarak ikinci sınıf vatandaş statüsü verildi ya da "Arap milleti" olarak adlandırıldı (Pliez, 2006, pp. 697–699).⁵

Libya'nın Azu hattını işgali sırasında, Tubu'lar askere alındı ve Azu hattındaki binlerce kişi Libya vatandaşı olarak kaydedildi. Libya işgali bıraktığında, siyasal avantaj ihtiyacı ortadan kalktı, 1998 yılında hükümet Tubulara bu kategoride verilen vatandaşlıkları iptal etti (Al-Tibawi, 2009; Moheir, 2009; Cole, 2012, p. 15). Bu tarihi miras, devrim sonrası silahlı grupların askere alımı ile birleştiğinde, vatandaşlık hakkı iddiaları ve çözülmemiş problemlerden müteşekkil tehlikeli bir karışıma yol açtı.

Üçüncü olarak; yerel topluluklarla yakın ilişkisi olan güvenlik güçlerinin güçlü varlığı nedeniyle, Ağustos 2011’de Trablus düşene dek, Fizan’ın büyük bir bölümü sıkı bir şekilde rejimin kontrolü altında kalmıştır. Rejimin otoritesinin dağılmasıyla, hükümetin bölgeyi kontrol etmek için kullandığı kabilevî etnik bölünmüşlük açık bir çatışmaya dönüştü. Sabha kentinin “kurtarılması” sırasında, Kaddafi’ye karşı savaşan Evlad-i Süleyman (az miktarda kabile mensubu Tubuların Haziran ayında başlattığı isyana katılmıştı) uzun süredir devam eden kabilevî ittifakları bozarak Kazazife bölgelerini yağmaladı.⁶ Bölge çapında, yeni silahlı gruplar, kaçakçılık işinin kontrolünü ele aldı; Tubu birimleri güney sınırları boyunca konuşlandı, Cezayir sınırında ise Zintanlı gruplar hak iddialarını perçinledi. Bu yeni düzen istikrarsızlığa neden oldu; illegal ekonomi bağlamında Evlad-i Süleyman ve Tubu grupları arasında başlangıçta var olan işbirliği silah anlaşması nedeniyle bozuldu. İlişkilerin bozulması şiddetli çatışmaları tetikledi, Mart 2012’de Sabha’da yaşanan çatışmalarda en az 147 kişi hayatını kaybetti (UNSMIL, 2012, para. 11).⁷ Sabha’daki çatışmalar kabile temelli silahlı gruplar arasındaki ittifaklar için asıl dönüm noktası oldu ve Tubu grupları, Evlad-i Süleyman’ın saldırılarına karşı koymak amacıyla Tuareg ve Kazazife gruplarıyla ittifak yaptı.⁸

Silahlı Gruplar ve Ulusötesi Bağlantıları

Libya’nın güneyinin kontrolü için rekabet eden silahlı grupların birçoğu, bileşenleri ve faaliyetleri açısından ulusötesi niteliktedir. Buna rağmen, silahlı grupların çıkarları belirli şehir ve bölgeleri kontrol etmeye odaklanmaktadır. Sadece, aralarından en güçlü olanları ulusal düzeyde etkili olmayı istemektedir.

Tuareg Grupları

Etnik Tuareg silahlı grupları arasında ulusötesi ilişkiler oldukça açık olarak görülmektedir. 1970’lerin sonunda Kaddafi’nin “İslami Birliklerine” Mali ve Nijer’den istihdam edilen Tuaregler 1981-82 yılında Lübnan’a, 1986-87 yıllarında Çad’a savaşmaya gönderildiler (Boilley, 1999, p. 446; Burr and Collins, 2008). Bunu müteakip, birçoğu 1990’larda Nijer ve Mali’deki isyanlara katılmış olsalar da, önemli bir bölümü Libya’ya geri döndü.

Sahel bölgesindeki Tuareg göçmenleri arasından askeri istihdam devam etti. Tuareg askerleri 2004 yılında Ubari kentinde Magavir Tugayı oluşturuluncaya dek birçok askeri birliğe dağıtıldı. Bu tugay, Kaddafi ile yakın ilişkisi olan bir Tuareg olan General Ali Kanna'nın komutasında idi. Tugaydaki 3 bin asker çoğunlukla Mali asıllı idi. Sahil bölgesinden olan Tuareglerin birçoğu 32.Tugay'ın parçası idi ya da savaşın ilk haftası istihdam edilmişlerdi. Bu iki tugay rejimin verdiği savaşta kilit niteliğindeydi, Trablus'taki isyanların bastırılmasına yardım ediyor, Misrata ve Zintan cephelerinde savaşıyordu.⁹

Savaşın son aylarında, yüzlerce Tuareg askeri, devrimci güçlerin kendilerinden intikam almasından ve vatandaşlık haklarının belirsizliği nedeniyle vatandaşlıktan çıkartılmaktan korktukları için firar ederek kendi asli bölgelerine geri döndü. 2011 yılı Ağustos ayı sonunda, Muhammed ag Necm komutasındaki yüzlerce asker Libya'yı terk ederek Mali'ye gitti (Le Combat, 2011b).¹⁰ Ekim ayında, 400 kadar Tuareg askerinden müteşekkil başka bir konvoy kuzey Mali'ye ulaştı (RFI, 2011; Le Combat, 2011a). Sabık Libya güçlerinin bir bölümü Albay Necm'in liderliğinde ilerleyen süreçte kuzey Mali'de isyan gerçekleştirecek olan Azavad Ulusal Kurtuluş Hareketi'nin (AUKH) askeri omurgasının oluşturulmasını organize etti.

Sahil bölgesinden olan Tuareglerin çoğu Libya'nın güneyinde kaldı. Magavir Tugayı'ndan ayrılanlar, Trablus'un düşüşünü müteakip Tenere Tugayı adı verilen ilk "devrimci" Tuareg silahlı grubunu oluşturdu. Eylül 2011'de Tugay'ın Ubari kentine girişi, kentin "kurtarılışı" olarak değerlendirildi ve bu grup kentteki iki büyük gruptan biri olarak ortaya çıktı. En büyüğü Magavir Tugayı idi, daha sonra Tende Tugayı olarak ismini değiştirdi, yapısını ve Libya ordusunun resmi birimi olarak statüsünü muhafaza etti. Tende Tugayı komutanına göre; Magavir askerlerinin büyük çoğunluğu 2011 yılında Mali'ye kaçan ve daha sonra geri dönenlerden müteşekkildi. Komutana göre bu askerlerin dönme nedenleri arasında en önemlileri askerlerin ailelerinin Libya'da olması, Mali'deki siyasi durum (AUKH, aşırı gruplar tarafından ele geçirilmişti), ve Sahil bölgesi Tuaregleri'ne karşı intikam tehlikesinin yayılması idi.¹¹

Magavir askerlerinin kaçıışı ve kuzey Mali'deki isyana katılmalarını müteakip dönüşü, Ubari ve Sahil bölgesindeki silahlı gruplar arasındaki hareketliliği örneklendirmektedir. Albay Necm (hali hazırda AUKH'nın komutanıdır), 2012 ve 2013 yıllarında düzenli olarak Ubari'ye ziyaretler gerçekleştirmiştir. Ubari'de sahil

bölgesi Tuaregleri arasından birçok küçük silahlı grup ortaya çıkmıştır. Kuzey Malili İslamcı grup Ensaruddin'in sabık liderinin kuzeni olan Şeyh Ahmed Ömer el-Ensari'nin komuta ettiği 315. Sınır Muhafaza Tugayı bunlardan biridir (Iyad ag Ghali).¹²

Kuzey Nijer ile de yakın ilişkiler mevcuttur. 2013 yılı başlarında Nijerya hükümeti, sabık tugayının koruması altında bulunan, General Ali Tanna'nın güney Libya'ya dönmesine müsaade etmiştir.¹³ General Kanna'nın, Kaddafi'nin 2011'deki savaş açma çabaları için Tuareglerden asker toplayan ve 2013 yılı başından itibaren düzenli olarak Ubari'ye geri dönen Nijerli sabık isyan lideri Agahli Alambo ile yakın ilişkisi vardı.¹⁴ Nijerli sabık isyan lideri Rhissa ag Boula'nın kardeşi Muhammed ag Boula, kuzey Nijer'deki karargâhı üzerinden Ubari ile yakın ilişkisini sürdürmektedir. Ona bağlı yüzlerce asker 2005 yılında Kaddafi güçlerine katılmıştır (Le Républicain, 2005; Guichaoua, 2009, ss. 12–13). Bu askerlerin çoğu, 2007'de Nijer'deki isyana katıldı, daha sonra Kaddafi için savaştılar, şimdilerde ise güney Libya ve kuzey Nijer arasında dağılmış vaziyettedir.

Libyalı Tuareglerin liderlik ettiği küçük tugaylar Gat şehrini zapt ederken, ulus- aşırı menşeli Tuareg grupları Ubari ve Nijer'deki Passe de Salvador'da temel askeri gücü teşkil etmiştir. Rejimin düşüşünün ardından ilk yılda, bu gruplar siyasal ötekileştirme, bazı mensuplarının geçici ayrılığı ve Zintanlı tugayların bölgedeki varlıkları nedeniyle zayıflamıştır. 2013 yılı boyunca Tuareg grupları, Zintanlı varlığını azaltmış ve güneybatı sınır üçgenindeki kontrolünü perçinlemiştir.¹⁵

Tubu Grupları

Silahlı Tubu grupları çok farklı bir geçmişe sahip olup, Güney Libya'da ana askeri aktör konumuna gelmiştir. 1990'ların sonundaki siyasi tasfiyeyi müteakip Tubular ordu ve askeriyede çok zayıf olarak temsil edildi. Ancak, Libya birlikleri 1994 yılında Azu hattından çekildikten sonra dahi, Kaddafi rejimi kuzey Çad ve Nijer'deki isyancı Tubu gruplarla iyi ilişkilerini geliştirmeye devam etti. Kaddafi, bu gruplara destek teklif etse de, aynı zamanda onlara ya resmi kısıtlama emri verdi ya da onların savaştığı hükümetlerle anlaşmalarına aracılık etti. Şubat 2011'de, rejim Tubularla ilişkisini yeniden canlandırarak, Nijer Tubuları'nın feshedilmiş isyancı grubu olan Sahra Devrimci Silahlı Güçleri'nin (SDSG) iki sabık liderini orduya alma girişiminde bulundu. Bu liderlerden biri olan Barka Sidimi, teçhizat ve silahları

Kaddafi'den aldıktan kısa bir süre sonra ortadan kayboldu. Bir diğer sabık lider, Barka Wardagou ise Kaddafi'nin tekliflerini reddetti. Daha sonra güney Libya'da en güçlü Tubu askeri lideri ve Murzuk Askeri Konseyi başkanı oldu.¹⁶

Devrim sırasında, savaş etnik bölünmeyi içine aldı; Tubu savaşçıları, Kufra kentinde Ezviye kabilesi ve Evlad-ı Süleyman devrimcilerinden ufak bir grupla iş birliği yaptı. Tubu savaşçıları silahlarını Sudanlıların isyancılara yardımlarından ve Libya ordusunun üstlerini ele geçirerek temin etti. Fizan isyancılarının eline düştüğünde, silahlı gruplar etnik ve kabilevî zeminde birleşti.

Fizan'ın düşüşünün ardından, bölgede başlangıçta dört temel Tubu grubu vardı;

- Ali Ramazan Sida'nın komutasında Ahmet Şerif Şehitleri Tugayı
- İsa Abdülmecid'in komutasında, Kufra bölgesinde bir tugay
- Barka Wardagou komutasında Çöl Tugayı
- Katron ve Murzuk bölgesinde faaliyet gösteren Ramazan Laki'nin komuta ettiği Ummu'l-Eranib Şehitleri Tugayı.¹⁷

Wardagou, SDSG komutanı olmadan önce, Lübnan ve Çad'da Libya ordusunda hizmet vermişken, Sida ve Laki, Libya ordusu muvazzaf askerleriydi. Abdülmecid, 2007 yılında Libya'nın kuruluşu için Tubu Cephesi'ni kurarak Kaddafi karşıtı bir tavır takınmadan önce Libya iç güvenlik kurumları için çalışmıştı. Bir diğer Tubu lideri el-Lashi el-Mehdi (Katrun Şehitleri Tugayı Komutanı), 1980'ler ve 1990'ların başında Tibesti bölgesinde önemli bir aktördü, Kaddafi tarafından hapse atılmadan önce Çad'daki Hebre ve Deby rejimleri ve Kaddafi rejimi arasında gidip geliyordu. Özetle; Tubu askeri liderlerinin geçmişleri ve sınır ötesi bağlantıları, kuzey Nijer ve Çad'daki sabık rejimlerin karmaşık siyasetleriyle yakından ilişkiliydi.

2012 yılı başından itibaren Tubu grupları Fizan'daki etki alanını genişletti ve küçük silahlı gruplara bölündü. En az dört Tubu birliği Sebhe'de konuşlandı. Kentin 17 km güneyindeki bir kontrol noktasından Çad sınırına kadar yollar üzerindeki kontrolü tamamen ele geçirdiler. Mart 2012'de Tubu ve Evlad-i Süleyman milisleri arasındaki çatışmaları müteakip, kentte kırılğan bir ateşkes vardı. Ancak, Mart 2013'te yapılan barış anlaşması, Tubular arasında geniş destek bulma noktasında başarısız oldu, Ocak 2014'te Evlad-i Süleyman'ın egemen olduğu ordu birlikleri ve

Tubu gruplara arasında büyük çatışmalar patlak verdi. Çatışmanın sadece ilk haftasında 31 kişi öldürüldü (Mohamed 2014, Libya Herald, 2014).¹⁸ Aynı şekilde Tubular Kufra bölgesinde şiddetli mukavemetlerle karşılaştı. Kasım 2011 ile Nisan 2013 arasında kentte tekrar eden şiddetli çatışmalar nedeniyle yüzlerce insan öldürüldü. Tubu silahlı grupları, Ezviye merkezli gruplara ve Libya Zırhlıları'na karşı savaşmaya başladı. Kufra kentinin güneyinde, Tubu mevzileri Ezviye gruplarının kaçakçılık ve insan kaçakçılığı faaliyetlerini engellemeye devam etti. Aralık 2013'te Tubu gruplarının Kufra-Ecdabya yolunu kapatma girişimleri Ezviye grupları ile tekrarlanan çatışmalara neden oldu, ve Ocak 2014'te Ecdabya'nın güneyindeki Sarir bölgesinde petrol sahaları üzerindeki çatışmalara dönüştü (Lojli, 2013; Lana, 2014; al-Arabi, 2014).

Tubu silahlı grupları sınır ve petrol sahalarını muhafaza birlikleri olarak resmi statü kazandı. Güney sınırının büyük bir kısmını, Sarir'den (Jalu kentinin 250 km güneyi) Ubari'nin güneyindeki "Fil Sahasına" kadar olan bölgenin büyük kısmını kontrol ettiler. Tubu silahlı grupları petrol sahaları üzerinde kazanılmış haklar elde etti, Libya sathındaki uluslararası petrol şirketleri sahaları 'koruyan' birliklerle doğrudan anlaşmalar yaptı. Birçok sınır muhafaza birliği için sınırı kontrol etmek, sınır hattındaki illegal faaliyet üzerinde tekel oluşturmak anlamına gelmekteydi.¹⁹ Etki alanlarını genişletmek isteyen Kuzey Libya'daki askeri liderler, Tubu gruplarıyla, onlara araç temin etmek suretiyle ittifak kurmayı amaçladı.²⁰

Kaddafi'nin Tubulara yönelik vatandaşlık politikasının karmaşık tarihi hem Tubular hem rakipleri tarafından saptırıldı. Bir taraftan rahip Ezviye ve Evlad-ı Süleyman, Tubuları "Çadlı paralı askerler" diye niteleyerek ve "binlerce kişinin yerleşmesinin" ardından "demografik değişim" yapıldığı yönünde yanlış betimlemelerle yabancı düşmanlığını körükledi. Diğer taraftan Tubuların yeni kurulan askeri gücü ve petrol sahaları ve kaçakçılık hattı üzerindeki kâr getiren kontrolü Nijer ve Çad'daki Tubuların onların safına katılmaları için cazibe nedeni oldu. Nijerli Tubu liderlerine göre Kuzey Nijer'in Kavar bölgesinde, Libya iç savaşının bitişinden bu yana genç Tubular oldukça azaldı.²¹

Tubular arasındaki uluslararası sınırları aşan yakın aile ilişkileri, sabık rejimin Nijer ve Çad'a yönelik politikalarının inşa ettiği ağların yaptığı gibi, bu hareketlere imkan sağladı. Aynı zamanda Fizan'daki Tubu askeri liderleri, sınırın güneyi ile ilişkilerini geliştirdi. Ağustos 2013'te Barka Vardagou'nun öncülük ettiği kabile

liderlerinden oluşan delegasyon, sınır kontrolü için işbirliğini müzakere etmek adına Fizan'dan Nijer'deki Dirkou kentini ziyaret ederek yerel yetkililerle görüştü.²² Kısa bir süre sonra, Vardagau silahlı bir Tubu grubunun Nijer ordusuyla gerçekleştirilen bir çatışmada ele geçirdiği araç ve tutukluların iadesi konusuna müdahil oldu.²³

Güney Libya'da askeri ve maddi açıdan güçlü Tubu gruplarının ortaya çıkması, Tubuların sınır ötesi bağlarını önemli ölçüde geliştirdi. Genel kanıya göre; güney sınır hattındaki pozisyonları, bağlantılarının Kuzey Nijer'deki kaçakçılık ekonomisindeki paylarını ciddi ölçüde artırdı. Nijerya ve Çad hükümetleri bu gelişmeleri endişeyle takip ediyor, ulus-aşırı Tubu gruplarının güçlü pozisyonlarını kuzey bölgesindeki hükümet kontrolüne meydan okumak için kullanma girişimlerinden bulunabileceğinden endişeleniyor.

Kabilevi Milisler

Kaddafi rejiminin düştüğü günden bu yana Fizan sathındaki topluluklar ağır bir şekilde askerileşti. Hükümet güçlerinin sabık üyeleri, silah stoklarının bir kısmını elinde tutmaya devam etti, kabilevi bağlarla birlikte milis gruplara entegre oldular. Güney hattı boyunca büyük silah depoları yağmalandı. Sabha'da onlarca silahlı grup ortaya çıktı. En güçlüleri arasında kabilenin devrimcileri ve sabık rejim askerlerinin iç içe geçtiği Evlad-ı Süleyman kabilesine mensup milis grupları zikredilebilir. Sabha'nın en öne çıkan grubuna Bahaddin el-Rifi el-Şaridi liderlik temektedir. Sabık rejimin döneminde uyuşturucu kaçakçılığında mahkum bu şahıs, halihazırda silah stoklarının büyük kısmını kontrol etmektedir.²⁴

Sabha bölgesinde, Evlad-i Süleyman'ın en büyük rakibi Tubu milis gruplarıydı. Bu bölgede kabile bağları temelli farklı silahlı gruplar da ortaya çıkmıştır. Kazazife, Vurfelle, Hasavne ve Mehamid kabileleri ile ilişkili milis grupları bunlar arasında zikredilebilir. Sabha'nın kuzeyinde Vadiu'ş-Şati bölgesinde Makarhalar arasında silahlı gruplar oluştu. Bu birliklerden bazıları ordu birliklerinin sınır muhafızları olarak resmiyet elde etti, ancak çoğu gayri resmi kalmaya devam etti. Milis grupları, kamu binalarını, iş yerlerini, bankaları ve belirli mahalleri kontrol etmektedir. Bazı milis grupları suç faaliyetlerine bulaşmıştır.

Tubu ve Tuareg grupları gibi, birçok kabilevî milis grubunun Sahil bölgesiyle ilişkisi vardır. Kaddafi rejiminin iç savaş için Hasavna ve Evlad-i Süleyman

kabilelerinden askere alma süreci “âidûn” yani dönenler üzerine odaklanmıştır, iki grup da savaş sonrası Nijer ve Çad’dan dönüşü kabul etmiştir.²⁵ Fakat bu gruplarının sınır ötesi faaliyetlere dahil olma kabiliyeti, sınır bölgesini kontrol eden Tuareg ve Tubu gruplarıyla anlaşmalarına bağlıdır. Şubat 2013’te Saika Özel Kuvvetleri’nin Sabha bölgesini terk etmesinden bu yana neredeyse resmi olarak kabul edilen gruplar kabile milis gruplarıdır.²⁶ Bu genelleme Evlad-i Süleyman’ın egemen olduğu ordunun yakın zamanda oluşturulan 6. Bölük için de geçerlidir. Sabha Askeri Konseyi’nin başkanı Evlad-i Süleyman’dan Ahmed el-Uteybî, bölüğe liderlik etmektedir. Aralık 2013’te 6. Bölük’ün Sabha sokaklarından konuşlandırılması, devlet kontrolünü tesis etme çabası olarak görülmemelidir. Hükümetin atadığı askeri komutan tarafsız güçlere komuta etmemektedir.

Kabilevî milis birliklerine kısmi bir istisna olarak çeşitli yerel topluluklardan katılımlarla oluşmuş İslami eğilimli Libya Zırhlıları güney komutası örnek verilebilir. Önceden Cibril Baba tarafından komuta edilmekteydi. Baba, Aralık 2013’te, iddiaya göre Tubu saldırganlarınca alıkonuldu ve sonrasında öldürüldü. Ancak olay hala açıklığa kavuşmuş değildir.

Milis grupları arasındaki çatışmalar yaygındır. Örneğin; Eylül 2013’te, Bahaddin el-Rifi milis grubu Sabha Havaalanındaki askeri karargâhı elinde tutan bir Hasavna birliği ile çatışmıştır. Evlad-i Süleyman milis birlikleri rakiplerini karargâhın kontrolünü bırakmaya mecbur etmiştir.²⁷ Ocak 2014’te Tubu ve Evlad-i Süleymana mensup milis grupların karşı karşıya gelmesiyle tansiyon yeniden yükselmiştir. Sabha’daki Süleyman Evlad-i Süleyman temsilcileri ve askeri yönetici bu çatışmayı “ulusal ordu” ve “yabancı güçler” arasındaki çatışma olarak yansıtmıştır (Libyens.Net, 2014). Başlardaki çatışmanın ardından kısa bir süre sonra Kazazife ve Makarhaların egemen olduğu milis gruplar Sabha’daki ordu karargâhları ve Tamanhant’ın yanındaki havaalanı karargâhına yeni saldırılar başlattı (Al-Ansari, 2014; Al-Manara, 2014). Müteakip günler Kazazife ve Makarha milis grupları ve Evlad-i Süleyman, Hasvana ve Evlad-i Buseyf’ten müteşekkil birlikler arasında şiddetli çatışmalara sahne oldu. Saldıran milis gruplar Tamanhant karargâhını bir haftadan fazla bir süre elinde tuttu, ancak Trablus’un yönlendirmesi ile Zintan ve Misrata’dan gelen kuvvetlerin yardımı ile çıkartılabildiler. Ocak 2014 sonuna kadar durum bu şekilde devam etti.

Ocak 2014'te yaşanan çatışma, iç savaşın bitişinden bu yana güney Libya'da yaşanan en önemli çatışma idi. Bu çatışmalar, iç savaşın neden olduğu çatlağın güney Libya'daki topluluklar arasında çatışmaları şekillendirmeye devam ettiğini gösterdi. Çatışma genel olarak sabık rejim ve müttefiklerinin öç alma çabası olarak yansıtılmasına rağmen bu iddiaların arkasında farklı motivasyonlar vardı. Evlad-i Süleyman rakiplerini sabık rejimle ilişkilendirerek onları gayrı meşrulaştırmaya çalıştı. Sabık rejimin unsurları çatışmaları Kaddafi hükümetinin yeniden doğuşu olarak yansıtarak zafer propagandası yaptı. Bu iddialara rağmen, devrim karşıtı amaçların bu çatışmada oynadığı rol halen açık değildir. Özünde, çatışma devrimin son haftalarında Evlad-i Süleyman ve Kazazife kabileleri arasında ortaya çıkan anlaşmazlıkla ilgili gibi görünmektedir. Makarha ve Kazazife milis gruplarının Evlad-i Süleyman'a karşı çatışmaya müdahil olmasıyla Tubu muharıpleri aktif çatışmadan çekildi. Tubular, devrimciler ve karşı-devrimciler arasında (yanıltıcı) olarak yansıtılan çatışmanın içine çekilmeyi istemediler. Tubu temsilcileri tarafsız üçüncü bir grup olarak Zintan ve Misrata güçlerini hoş karşılarken, Kazazife ve Makarha grupları bu güçlerin Evlad-i Süleyman'ın yanında yer almasını umdu.²⁸

Radikal Grupların Ortaya Çıkışı

Fizan'daki radikal grupların varlığının boyutunu saptamak kolay değildir. Ocak 2013'te, Fransız öncülüğündeki kuzey Mali müdahalesi başladığından bu yana, uluslararası medya güney Libya'yı, kuzey Mali'den kaçan radikal gruplar için güvenli bölge olarak yansıtan haberlerle dolmuştu. Fransız ve ABD yetkililerinin açıklamalarına dayanan haberler, bölgedeki eğitim kamplarının hatta bütün bölgenin el-Kaide'nin kontrolüne geçtiğinden söz etmekteydi (RFI, 2013). Hal böyle olunca, aşırı grupların varlığı, çok az bir kısmı saha araştırmasına dayanan haberlerce önemli ölçüde abartıldı.

Radikal grupların Fizan üzerinden geçme kabiliyetinin yerel müttefiklere bağlı olduğu tartışma götürmez. Bingazi merkezli Ensaruşşeria örgütü, 2012 yılı sonunda kuzey Mali'ye en az bir konvoy asker ve silah gönderdi. Konvoy, verilen bilgilere göre, Hun ve Tamanhant bölgesindeki kontrol noktalarından geçmek için resmi izin kullandı.²⁹ Ocak 2013'te Cezayir'deki In Amenas gaz tesislerine yapılan saldırıdan sorumlu grubun, Libya'da el-Aveynat'da (Gat'ın kuzeyinde) toplandığı basına yansıdı. Grubun lideri Lamine Bencheneb, şehirden bir ailenin kızıyla evlenmişti.³⁰

Yerel yetkililer ve askeri liderler kuzey Mali'den kaçan radikal grupların Libya'nın Ubari kentinde konuşlandığını doğruluyor. Tuareg tugaylarının liderleri, radikal gruplarca alçakça hedef olma tehlikesi ve ailelerine yönelik tehditler nedeniyle hükümet desteği olmadan bu gruplara mukavemet edemediklerini belirtiyorlar (ancak bu açıklamalar kısmen güvenilirdir).³¹ Hükümeti sorun konusunda uyardıklarını, ancak bir netice alamadıklarını vurguluyorlar. Öne çıkan Libyalı Tuareg liderleri, Sahil bölgesi asıllı Tuareg tugayların kabilevî ve ailevi bağlar nedeniyle radikal gruplara karşı herhangi bir harekette bulunmadığını iddia ediyor. Ahmed Ömer Ensari (Libya Sınır Muhafızları komutanı) ve Ömer İyad Gali (Ensaruddin adlı Malili isyancı grubun sabık lideri) arasında yukarıda belirtilen ilişki bu hususun bir örneğidir.³² Ayrıca radikal grupların kullanabilecek, azımsanmayacak derece sermayesi olduğu söylenilmektedir. Kesin nedeni ne olursa olsun Mali'den gelen radikal gruplar ve yerel silahlı gruplar arasında açık bir uzlaşma bulunmaktadır.

Fizan'daki büyük çaplı radikal grupların varlığı iddiaları karşısında temkinli olmak için birçok neden var. Radikal grupların varlığını doğrulayan yerel muhataplar dahi, onların eğitim kampları kurduğunu ya da yerelden asker topladıklarını şiddetle reddediyorlar. Yukarıda belirtildiği üzere, bölgedeki askeri hareketlilik büyük oranda kabilevî ve etnik çizgide vuku bulmaktadır, Cihatçı Selefiliğin Libya'daki kaleleri Fizan'da değil, Derne, Bingazi, Sirte ve Misrata gibi sahil kentlerindedir. Dahası, yerel aktörler rakiplerini (genellikle kısıtlı delillere dayanarak) radikal olarak niteleyerek onlara zarar vermeyi amaçlamaktadır. Tubu liderleri, Batılı muhatapları ile görüşmelerinde radikal grupların tehdit oluşturduğunu sistematik olarak vurgulamaktadır. El-Kaide etiketini kullanarak dini eğilimleri baskın milis liderlerini damgalamakta, kendi gruplarını cihatçılık karşısında siper olarak yansıtmaktadır.

Temel Çatışma Alanları

Saha Kontrolü

Libya'nın diğer bölgeleri gibi, Fizan da birçok yerel etki alanlarına bölündü. Bunlardan bazıları kesin bir şekilde bir tek silahlı grubun kontrolü altındadır. Diğerleri ise, Sabha'nın bazı bölümlerinde olduğu gibi, birçok grubun rekabetine sahne olmaktadır. Genellikle bir kabileye ya da etnik gruba mensup milis grupları saha kontrolü için uğraşmaya başladığından bu yana, bu çatışma topluluklar arasındaki gerilimi artırdı. Örneğin; Murzuk bölgesinde bu gerilim Tubuların egemen olduğu asker ve daha küçük Arap topluluklarının yanı sıra Ahali (aşağı-Sahra asıllı Araplaşmış halk) arasında mevcuttur. Kaçakçılık hatlarını kontrol etme noktasındaki rekabet, askeri etkinliğin kaçakçılık konvoylarına ilişkin çatışmanın genel olarak yaygın olduğu Kuzey Nijer'deki sınır bölgesine kaymasına neden oldu.³³ El-Katrun'dan Nijer ve Çad'a uzanan hatlar Tubu grupların sıkı kontrolü altındayken, Ubari merkezli Tuareg grupları Salvador geçişini elinde tutmaktadır. Bu iki hat boyunca, illegal faaliyet büyümektedir; uyuşturucu, alkol, sigara ve göçmenler kuzeye doğru hareket ederken, yağmalanmış makinalar, inşaat malzemeleri ve devlet sübvansiyonu olan ürünler güneye doğru hareket etmektedir.

Sınırlar, hatlar, kontrol noktaları, petrol sahaları, askeri karargâhlar ve silah depoları en değerli sahalardır. Bu mülkü kontrol etmekten doğan kâr, silahlı grupları kontrol alanlarını genişletmeye ya da kârı artırmaya teşvik etmiştir. Örneğin Haziran 2013'te Tubu'ya bağlı muhafızlar, Fil Sahasındaki üretimi, yerel topluluk üyeleri için petrol sahaları korumasında daha fazla istihdam imkanı talebiyle durdurmuştur. Zintan'dan petrol sahasını korumakla görevli muhafız birlikleri durdurma eylemini kırmak istemiş, ancak Tubuların takviyesinden gözü korkmuş ve vazgeçmiştir (Germa News, 2013; Mohamed, 2013).³⁴ İhtilaf, Tubu muhafızlarının petrol sahasını üzerindeki konumunu ciddi oranda güçlendirmesiyle bitmiştir.

Bu türden silahlı grupların geliştirdiği çıkarlar, devlet otoritesini yeniden tesis etme girişimlerinin önünde temel engel teşkil edecektir. Sınır hattındaki tugayların liderleri sınır kontrolünün ancak yerel topluluklarının mensuplarını görevlendirmekle mümkün olacağını vurgulamaktadır.³⁵ Dahası hükümetten maaş

ya da herhangi bir destek alamamaktan yakınmaktalar. Fakat bu grupların resmi olarak konumlandırılarak kontrol edildiği takdirde davranış biçimlerini değiştireceklerini net olarak zikretmek mümkün değildir.

Vatandaşlık

Sabık rejimin vatandaşlık politikasının bıraktığı sorunlu miras Fizan'daki en önemli tartışma noktasıdır. Bütün toplulukların damgalanması, topluluklar arası ilişkileri zehirlemiştir. Örneğin; Tubularla Sabha'da barış anlaşması müzakeresi yaparken, Evlad-i Süleyman onların Libya vatandaşı olmadığını iddia ederek Tubu ölüleri için kan parası ödemeyi reddetmiştir.³⁶ Başbakan Ali Zeydan'ın geçici hükümeti kamu sektörü ödemelerini düzene sokmak için ulusal kimlik numarası planını uygulamaya başladığı için bu konu oldukça acil öneme sahiptir. Vatandaşlık konusuna net bir yaklaşımın olmaması nedeniyle bu süreç insanların büyük bir bölümün haklarından mahrum kalması riskini doğurmaktadır.

Ağustos 2013'te süreci yürüten yapı Çadlı 'âidûn'a, Tubu ve Tuareglere ait bir milyon 'sahte' kimlik kartını iptal ettiğini duyurunca gerilim tırmandı (Libyens.net, 2013). Kısmen buna tepki olarak Tubu ve Tuareg milis liderleri ortak bir açıklama yapıp, Fizan'da bölgesel otonomi arayışına girecekleri yönünde tehditte bulundu. Ekim 2013'te silahlı protestocular, Tuareg ailelerinin vatandaşlık statüsünün düzenlenmesi amacıyla 'Fil sahasının" kuzeyinde bulunan Şarara sahasını kapatmaya başladı. İki ay sonra, hükümet göstericilere taleplerine bakacağı sözünü vererek kapatma eylemini geçici olarak askıya aldı. Yaklaşan 'anayasa meclisi' seçimleri konuya daha acil bir nitelik kazandırdı, çünkü seçmenin kaydolmak için vatandaşlık numarasına ihtiyacı vardı.

Aralık 2013'te ilan edilen 'Geçici Adalet Kanunu', gerilimin en önemli nedenlerinin biri olmuştur. Kanunun 29. maddesi, siyasal nedenler ve askeri amaçlarla Libya vatandaşlığı alanların vatandaşlıklarının iptal edilmesini şart koşuyordu (GNC, 2013). Bu kanunun uygulanması Ubari'daki Tuareg askerlerini ve ordudaki Arab âidûn grubunu hiçe saymak anlamına geliyordu.

Vatandaşlık konusu aynı zamanda topluluklar içindeki, özellikle Tuaregler arasındaki, gerilimi tırmandırmaktadır. Kaddafi rejiminin düşmesini müteakip Libyalı Tuareg liderleri merkezi otorite ve Sahil asıllı Tuaregler arasındaki aracı fonksiyonunu yitirmiştir. Libyalı Tuareg topluluklarının kabileleri Milli Genel

Kongre ve Libya Tuaregleri Yüksek Konseyi örneklerinde olduğu gibi siyasi alanda etkindir. Fakat askeri güç, Sahil bölgesi asıllı grupların elindedir. Önceden rejimin kontrolünde iken, daha sonra kendilerinden menkul bir güce dönüştüler, ancak tam vatandaşlık haklarının bulunmaması resmi olarak siyasete girmelerini engellemektedir. Libyalı Tuareg seçkinleri, Sahil asıllı gruplar için vatandaşlık hakkını savunanlar ve bu grupların tam vatandaşlık elde etmeleri durumunda Tuareglerin siyasi etkisini kaybetmesinden korkanlar olarak ikiye bölünmüştür. Bu bölünmüşlük Libya Tuaregleri Yüksek Konseyi'nin, Tuareglerin "anayasa meclisi" seçimlerine katılıp katılmama noktasında tereddüt etmesine katkı sunmuştur.³⁷

Yerel Özerklik Talebi

Federal bir sistem içinde Fizan'ın özerk olması talepleri 2013 yılında daha yüksek sesle dillendirilmeye başlandı. Bu taleplere kısmen saha kontrolü üzerindeki rekabet sebep oldu; kendilerinin etki alanlarındaki bölgelerde fiili hâkimiyetlerini resmileştirmek, silahlı rakip gruplar için mantıklı bir ikinci adım olacaktı. Fakat topluluklar arasındaki ayrışmalar bu heveslere engel oluyordu. Federalizm, her grup için, bölgelerinde kendi egemenliği anlamına gelmekteydi, bu da düşmanlarının hoş göremeyeceği bir şeydi. Tuareg ve Tubu grupları, askeri olarak egemen olduğu topraklarda dahi, ya azınlıktır ya da birçok azınlık grup arasında en büyüğüdür. Diğer topluluklarda olduğu gibi, her iki grup da özerklik konusuna ilişkin olarak bölünmüştür.

Federalist tahrik, sabık rejimin unsurlarının güneyi yeni siyasal düzenden koparma gayretleriyle ilişkili olmuştur. Şubat 2013'te, bu gruplar Ali Kanna'nın Fizan askeri lideri olarak tayin edilmesini talep etmiştir. Eylül ayında, sabık rejimle ilişkilendirilen Kazazife, Magarha, Tuareg ve Ahali kabilelerinin temsilcileri Fizan'ı federal bölge olarak ilan etmiştir (Libya al-Mostaqbal, 2013). Bu ilan bu topluluklarla herhangi bir istişare olmaksızın yapılmış ve güney bölgesinde büyük ölçüde reddedilmiştir.³⁸ Tuaregler arasında, Kaddafi rejimi döneminde etkin olan siyasetçiler Sahil asıllı Tuaregleri vatandaşlık hakkı için baskı yapacağını belirterek federalist yönelimler için harekete geçirmek istemiştir. Özetle; federalist hareketler bu tarihe kadar sonuçsuz kalsa da farklı topluluklar içinde ve arasındaki bölünmüşlüğün altını çizmiştir.

Sonuç

Fizan, hâlihazırda toprak ve kaynakları kontrol etmek için yoğunlaşan mücadelenin mekânı olmuştur. Şu ana kadar bu durum kısıtlı bir coğrafi alanla sınırlı kalmıştır. Saldırıların mahallelere doğrudan taşması, In Amenas'a yönelik şiddetli terörist saldırıya ve Nijer-Libya sınırındaki kaçakçılık konvoylarına ilişkin olağan çatışmalarla münhasırdır. Ancak silahlı grupların ulus-aşırı karakteri Fizan'daki istikrarsızlığın bölgede kalıcı etkiler uyandıracığı anlamına gelmektedir.

Güney Libya'daki sorunlara dair uluslararası algı radikal grupların varsayılan mevcudiyetine odaklanırken, Libya hükümeti ülkenin kuzeybatı ve doğusundaki sorunlarla meşgul görünmektedir. Bölge üzerine yapılan tartışmalarda hükümetten çok az bahsedilmesi, hükümetin güneydeki sınırlı gücü ve varlığını örneklemektedir. Libya'daki diğer siyasi çıkar grupları gibi; güney Libya'daki gruplar hükümette ve güvenlik sektöründe etki sahibi olmak için yarışmaktadır, kendi bireysel ajandaları için kaynakları kullanmak amacıyla kişisel ve kabilevi bağlarını kullanmaktadır. Ancak Trablus'ta geçiş süreci için mücadele eden siyasetçilerin çoğu Fizan'daki gelişmelerle ilgilenmemektedir. Güney Libya ön görülebilir bir tarihe kadar bölgesel istikrarsızlık kaynağı olarak kalma noktasındadır ve belirginleşen Libya Devleti için daha çok sıkıntı olacak gibi görünmektedir.

SONNOTLAR

- ¹ Güney Libya'da güvenlik konusunun hassas olması nedeniyle muhatapların birçoğunun kimliği gizli tutulmuştur.
- ² Yazarın Eylül 2013'te Ubari'deki Tende Tugayı ve Sebhe'de Evlad-i Süleyman Tugayı'nın eski bir lideri ile gerçekleştirdiği görüşmeler.
- ³ Yazarın, Ekim 2013'te Murzuk kentinde Barka Vardagou ile gerçekleştirdiği görüşme.
- ⁴ Yazarın, Ekim 2013'te Murzuk ve Ubari'de yerel yetkililer ve ileri gelenlerle gerçekleştirdiği görüşmeler.
- ⁵ Yazarın, Kasım 2013'te Niamey'de Evlad-i Süleyman temsilcileriyle gerçekleştirdiği görüşme.
- ⁶ Yazarın, Ekim 2013'te Sabha'da Evlad-i Süleyman kabile lideri ile gerçekleştirdiği görüşme.
- ⁷ Bazı kayıtlar çatışmanın genelkurmay başkanlığının tugaylara ödenmesi gereken para konusundaki anlaşmazlıktan kaynaklandığını öne sürmektedir. Yazarın, Eylül 2013'te Sabha'da Evlad-i Süleyman kabile liderlerinden biri ve Tubu topluluğunun bir üyesi ile gerçekleştirdiği görüşmeler.
- ⁸ Yazarın, Kasım 2013'te Niamey'de Evlad-i Süleyman'dan bir temsilciyle gerçekleştirdiği görüşme.
- ⁹ Yazarın, Eylül 2013'te Ubari'de Tende Tugayı lideriyle (Magavir Tugayları sabık kıdemli subayı) ve bir Magavir/Tende Tugayı üyesi gerçekleştirdiği görüşmeler.
- ¹⁰ Yazarın, Haziran 2012'de Trablus'ta bir Tuareg lideriyle gerçekleştirdiği görüşme.
- ¹¹ Yazarın, Eylül 2013'te Ubari'de Tende Tuagayı lideriyle gerçekleştirdiği görüşme.
- ¹² Yazarın, Şubat ve Eylül 2013'te Trablus ve Ubari'de Tuareg liderleriyle gerçekleştirdiği görüşmeler.
- ¹³ Yazarın, Şubat ve Kasım 2013'te Niamey'de Nijerli yetkililerle, Eylül ayında Ubari'de Tende Tugayı lideriyle gerçekleştirdiği görüşmeler.
- ¹⁴ Yazarın, Eylül 2013'te ve Ocak 2014'te Trablus ve Ubari'de gerçekleştirdiği görüşmeler.
- ¹⁵ Yazarın, Şubat ve Eylül 2013'te Trablus ve Ubari'de Tuareg temsilcileriyle gerçekleştirdiği görüşmeler.
- ¹⁶ Yazarın, Ocak 2012 ve Eylül 2013'te Trablus'ta, Kasım 2013'te Niamey'de Tubu temsilcileriyle gerçekleştirdiği görüşmeler.
- ¹⁷ Yazarın, Haziran ve Kasım 2012'de Trablus'ta Tubu temsilcileriyle gerçekleştirdiği görüşmeler.
- ¹⁸ Çatışmalar, Tubu grubun, iddialara göre 2012 Mart çatışmalarında yer alan Evlad-i Süleyman'a mensup milis lideri Mansur el-Esved'i öldürmesiyle patlak verdi.
- ¹⁹ Yazarın Eylül 2013'te Sebhe'de Tubu sınır muhafaza birimi lideriyle gerçekleştirdiği görüşme.

-
- ²⁰ Sabık savunma bakan yardımcısı Sadık el-Gıysi ve federalist milis lider İbrahim Cudran örnekler arasında zikredilebilir. Yazarın, Şubat ve Eylül 2013'te Trablus ve Murzuk'ta Tubu temsilcileriyle gerçekleştirdiği görüşmeler.
- ²¹ Yazarın, Kasım 2013'te Niamey ve Agadez'de Tubu önde gelenleri ve siyasetçileriyle gerçekleştirdiği görüşmeler.
- ²² Wardagou'nun kardeşi Ali Sida, Nijer Devlet Başkanı Mahamadou Issoufou'nun danışmadır.
- ²³ Yazarın Eylül 2013'te Trablus'ta Tubu aktivisti ve Kasım 2013'te Niamey ve Agades'te Nijerli yetkililer ve Tubu temsilcileriyle gerçekleştirdiği görüşmeler.
- ²⁴ Yazarın Eylül 2013'te Sabha'da yerel ileri gelenlerle gerçekleştirdiği görüşmeler.
- ²⁵ Yazarın Eylül 2013'te Sabha ve Murzuk'ta yerel ileri gelenlerle gerçekleştirdiği görüşmeler.
- ²⁶ Mart 2012'de Tubu ve Evlad-i Süleyman arasındaki çatışmaya müdahil olması için Saika güçleri görevlendirilmiştir.
- ²⁷ Yazarın Eylül 2013'te Sabha'da yerel toplulukların temsilcileriyle gerçekleştirdiği görüşmeler.
- ²⁸ Yazarın Ocak 2014'te Trablus'ta güney topluluklarının temsilcileriyle gerçekleştirdiği görüşmeler.
- ²⁹ Yazarın, Şubat 2013'te Trablus'ta Tuareg önde gelenleriyle ve Eylül 2013'te Sabha'da bir Tuareg tugayının lideriyle gerçekleştirdiği görüşmeler.
- ³⁰ Yazarın Eylül 2013'te Ubari ve Sabha'da yerel yetkililer ve önde gelenlerle gerçekleştirdiği görüşmeler.
- ³¹ Yazarın Eylül 2013'te Ubari'de Tende Tugayı lideriyle gerçekleştirdiği görüşmeler.
- ³² Yazarın Eylül 2013'te Ubari'de bir Tuareg önde geleniyle gerçekleştirdiği görüşmeler.
- ³³ Yazarın Kasım 2013'te Niamey ve Agadez'de hükümet yetkilileri ve Tubu temsilcileriyle gerçekleştirdiği görüşmeler.
- ³⁴ Yazarın Eylül 2013'te Murzuk'ta bir Tubu aktivisti ile gerçekleştirdiği görüşmeler.
- ³⁵ Yazarın Eylül 2013'te Murzuk, Sabha ve Ubari'de Tubu ve Tuareg tugayları liderleriyle gerçekleştirdiği görüşmeler.
- ³⁶ Yazarın Eylül 2013'te Sabha'de bir Evlad-i Süleyman kabile lideriyle gerçekleştirdiği görüşmeler.
- ³⁷ Yazarın Eylül 2013'te Ubari'de Tuareg önde gelenleriyle gerçekleştirdiği görüşmeler.
- ³⁸ Yazarın Ocak 2014'te Trablus'ta güney toplulukları temsilcileriyle gerçekleştirdiği görüşmeler.

KAYNAKÇA

Al Ansari, Majid. 2014. 'Al-Ayat yuakkid insihab al-musallihin min qaidat Tamanhant w tahrir al-hakim al-askari li-Sabha'. 18 January. Accessed 30 January 2014. bit.ly/1an0W9Z

Al-Arabi, Mohamed. 2013. 'Ghurfat amaliyat al-junub w katibat al-difa tuharriran haql al-shala al-nafti'. Press Solidarity, 20 December. Accessed 15 January 2014. bit.ly/1ioBQb3

Al-Kdey, Omar. 2011. 'Tafkik al-Mandhumat al-Amniya wal-Askariya lil-Qadhafi', Libya Watanona, 7 April. Accessed 15 January 2014. www.libya-watanona.com/adab/omarkdey/ok070411a.htm

Al-Manara (al-Manara lil-Ilam). 2014. 'Hudu Hadhar fi Sabha w masul askari yakshif an ikhtiba musallihin fi manatiq sakaniya'. 19 January 2014. Accessed 20 January. www.almanaralink.com/press/2014/01/39709/39709/

Al-Mokhtar, Hassan Ould. 2011. 'Atab al-Mauritaniin...ala al-thuwar al-Libiin', Quryna, 11 October. Accessed 15 January 2014. www.qurynanew.com/16157

Al-Tibawi, Mohamed. 2009. 'Qadhiyat Aouozou bein al-Tarikh wal-Waqe'. Libya Watanona. 20 March. Accessed 15 January 2014. www.libya-watanona.com/letters/v2009a/v20mar9h.htm

Boilley, Pierre. 1999. Les Touaregs Kel Adagh. Paris: Karthala.

Burr, J. Millard, and Robert O. Collins. 2008. Darfur: The Long Road to Disaster. Princeton: Markus Wiener.

Cole, Peter. 2012. Borderline Chaos? Securing Libya's Periphery. Washington, DC: Carnegie Endowment for International Peace.

GNC (General National Congress). 2013. Law No. 29 Concerning Transitional Justice. Tripoli: GNC. Accessed 21 January 2014. gnc.gov.ly/legislation_files/635246105701443979.pdf

Germa News. 2013. 'Hukama al-Zintan yanjahun bi-fakk i'tisam 'haql al-fil' bi-Murzuq.' 18 June 2013. Accessed 15 January 2014. germa-news.com/news/news-south/579-2013-06-18-15-13-58.html

Guichaoua, Yvan. 2009. Circumstantial Alliances and Loose Loyalties in Rebellion Making: The Case of Tuareg Insurgency in Northern Niger (2007-2009). MICROCON Research Working Paper 20. Brighton: Institute of Development Studies.

ICG (International Crisis Group). 2012. Divided We Stand: Libya's Enduring Conflicts. September, Brussels/Cairo: ICG.

LANA (Libyan News Agency). 2014. 'Irtifa addad al-mukhtatafin ala tariq Jalu - al-Kufra ila ashara ashkhas w mahalli al-Kufra yattahim al-majmuat al-musallaha'. 5 January. Accessed 15 January 2014. bit.ly/1lybOXv

Le Combat (Mali). 2011a. 'Kidal: Les combattants tamacheqs venus de la Libye installent leur QG a Tacalotte'. 26 October 2013. www.maliweb.net/la-situation-politique-et-securitaire-au-nord/kidal-les-combattants-tamacheqs-venus-de-la-libye-installent-leur-qg-tacalotte-32715.html

Le Combat (Mali). 2011b. 'Nord-Mali: Les notabilités et les ex-combattants pro-Kadhafi se concertent.' 3 March 2013. www.maliweb.net/la-situation-politique-et-securitaire-au-nord/nord-maliles-notabilits-et-les-ex-combattants-pro-kadhafi-se-concertent-33738.html

Le Républicain (Niger), 2005. 'A propos des 500 ex-rebelles', 18 August. www.republicain-niger.com/Index.asp

Libya al-Mostaqbal. 2013. 'Ilan Fezzan iqliman fidiraliyan w tashkil majlis aala li-qabailhi'. 27 September. Accessed 15 January 2014. www.libya-al-mostakbal.org/news/clicked/39310

Libya Herald. 2014. 'Sebha Revolutionary Commander Killed in Traghen Siege'. 19 January. Accessed 19 January 2014. www.libyaherald.com/2014/01/10/sebha-revolutionary-commander-killed-in-traghen-seige/

Libyens.Net. 2013. 'Makhawf min al-tazwir tasqut milyun raqm watani', 10 August. Accessed 15 January 2014. www.libyens.net/news_archive7856.htm

Libyens.Net. 2014. 'Muassassat al-mujtama al-madani Sabha tutalib al-hukuma bil-tadakhul al-sari lil-saytara ala al-junub al-libi al-muntahak'. 16 January. Accessed 15 January 2014. libyens.net/news_archive7856.htm

Lojli, Mustafa, 2013. 'Ishtibakat mutaqataa bi-mintaqat al-Sarir al-shimali.' Press Solidarity, 20 December. Accessed 15 January 2014. www.presssolidarity.net/news/ONENEWS/42328/

Mohamed, Bashar. 2013. 'al-Aroussi yaltaqi wafdan min qaba'il al-Tubu bi-mintaqat Murzuq li-munaqashat athr al-i'tisamat al-mustamirra bil-mintaqa'. Press Solidarity, 25 June. Accessed 15 January 2014. bit.ly/1dozDqF

Mohamed, Fatima. 2014. 'Wizarat al-Sihha: 31 qatilan w 65 jarihan hasilat ishtibakat Sabha.' 12 January. Accessed 15 January 2014. bit.ly/1b0c9LO

Moheir, Khaled. 2009. 'A'ilat min Qabilat al-Tubu al-Libiya tutalib bi-huquq almuwatina', al-Jazeera.net. 21 March. Accessed 15 January 2014. www.aljazeera.net/news/pages/c2fd78fc-1583-422e-8261-89caed6c5caf

Pliez, Olivier. 2006. 'Nomades d'hier, nomades d'aujourd'hui. Les migrants africains réactivent-ils les territoires nomades au Sahara?' *Annales de Géographie* 652/115, pp. 688–707.

RFI (Radio France International). 2011. 'Nord-Mali : La crainte d'une nouvelle rebellion.' 17 October. Accessed 30 January 2014. www.rfi.fr/afrique/20111017-nord-mali-crainte-une-nouvelle-rebellion.

RFI. 2013. 'Samuel Laurent: "Le désert libyen est devenu un haut lieu de la contrebande et du terrorisme".' 9 June. Accessed 15 January 2014. www.rfi.fr/afrique/20130609-le-sud-libye-nouveau-sanctuaire-le-terrorisme-islamique

Tabib, Rafea. 2012. Effets de la frontière tuniso-libyenne sur les recompositions économiques et sociales des Werghemmas: de la possession à la réappropriation des territoires, PhD Thesis, Université de Tours. tel.archives-ouvertes.fr/docs/00/66/25/18/PDF/Rafea_Tabib.pdf

United Nations Support Mission in Libya (UNSMIL). 2012. 'Report of the Secretary-General on the United Nations Support Mission in Libya.' 30 August. unsmil.unmissions.org/Portals/unsmil/Documents/SGReport30August2012.pdf

